

СВІТЛО

Український педагогічний журнал
для сестри і школи.

Часть

З М І С Т.

	Стор.		Стор.
С. Шохор-Троцький. Початкова математика в школі для дорослих.	3	Іван Липа. Казкові втіхи.	42
Людомир П. Ідея громадського виховання	10	З біжучого життя: Наші справи шкільні, Я. Гетьманчук. — З життя, Провінціал. — Шукання шляхів, П. Воронін. — Педагогічна виставка, С. Р. — До українського учительства в російській Україні	49
С. Васильченко. „Живая рѣчь“ в українській школі	13	Критика і бібліографія	61
М. Невада. Де-що про театр в школі	17	Огляд педагогічних часописів та журналів	67
Ів. Стешенко. Павло Житецький	24	Книжки, прислані до редакції „Світла“	74
С. Волох. По святах	28	Оповідки	75
О. Русов. Пам'яті П. Житецького	32		
Гр. Наш. Про навчання дітей рідній історії	36		

Од редакції та контори „Світла“.

Статті, неухвалені до друку, редакція повертає тільки тоді, коли буде прислано марки на пересилку.

На відповіді треба посилати марку, або листовну картку.

За зміну адреси треба платити 20 коп. (Можна марками).

Для ознайомлення книжка журналу висилається за 45 коп. (Можна марками).

зька Академія Наук своїм членом-кореспондентом, а Київське Українське Наукове Товариство—своїм почесним членом.

Українське ж громадянство мусить йому зложити особливу подяку: він один з наших духовних батьків і, хоч як би часом ні сперечались з ним у громадських поглядах ми, діти,—без нього не було б і нас. Та й крім того в ньому є та заслуга, що крім інших буде вічна: це його щира, незрадана любов до свого рідного краю і його народу.

С. Волох.

По святах.

Минули Шевченкові дні. Великі роковини—тимто цього разу звісно свято, де можна було, одбулися бучніше, голосніше і притягли більше людей,—та програма здебільшого звичайна: вистави, концерти, промови, читання. Пишні і гарні слова. Так вже у нас повелося здавна. Адже Шевченко—то символ нашого національного відродження. Та, на жаль, він став для нашого руху в значній мірі декоративною річчу, яку витягають на світ Божий в особливо поважних випадках. Раз на рік пишуть гарячі статті, говорять палкі промови, впиваються музикою його поезій, захоплюються голосними співами. І все те з щирим запалом, правдивим ентузіазмом, що звичайно витворює якусь теплу атмосферу на Шевченкових вечорах. Та це на кілька годин. А потім?.. Потім забувають, спокійнісенько забувають до прийшлого року.

Та ми в Києві не мали і тієї звичної втіхи. З глибоким сумом в душі, з печаттю мовчання на устах святкували ми великий день Тарасової смерті. Ми мовчали, а нам здавалося, що сьогодні чуємо ми натхненні слова, які 50 літ тому промовив над труною поетовою Куліш: „Коли ж у нас не стане снаги твоїм слідом простувати, коли не можна буде нам так, як ти, святу правду глаголати, то лучче ми мовчатимемо“. Слова ті брєніли в серці, і мовчанка наша набувала великого внутрішнього значіння. То був для нас єдиний спосіб гідно вшанувати світлу пам'ять апостола правди. Це дало нам змогу глибше зазирнути в себе, подумати, поставитись до свята поважніше. Та енергія, ті сили, що витрачалися що року на

слова, тепер мусіли звернутися до розуму за порадою, знайти собі шлях у напруженій роботі голови.

А тепер мовчимо, мов сном вічним спимо... Ні, не спимо, бо не спить думка, не спить і будить багато питаннів.

А чи знаємо ми справді Шевченка? Чи відоме нам до ладу його життя, чи вивчили ми його твори, чи перейнялися його ідеями? Ми зараз не говоримо про народні маси. Ознайомлення з Шевченком нашого села—діло потрібне, корисне та разом з тим і трудне надзвичайно. Трудности ті залежать головним чином од загальних умов, які сотворили усякі перепони між Шевченком та народом. На перешкоді стала тут і темнота народня, і бідність селянська, і та терниста непевна етежка, якою мусить пройти українська книжка, поки потрапить до рук хлібороба. Але інтелігенція, чи знає вона Шевченка? На жаль, боїмося, що відповідь буде негативна: ми його не знаємо, бо коли б знали, то нас не стільки б було, скільки є зараз, (а далеко більше), то ми б не були такі, як є. Думаємо й тут, разом з тим, хто червоніючи пише оце, довелось би багатьом скласти свою покуту, коли б вони захотіли по щирости, одверто одповісти на оце питання. Мабуть люде, що стоять дуже близько до літературної роботи, можуть засвідчити з власного досвіду, що навіть в їх гуртках не завжди можна стріннути відповідне, справжнє знання „Кобзаря“. Цікаво б було з цього погляду зробити Шевченківську анкету, ну хоч би серед більше рухливої, багатой на ініціативу частини нашого громадянства—молодіжи. Нехай та анкета поміж студентством українським, нехай вона буде сумна,—ми б раді були, без краю раді помилитися,—але все ж, не зважаючи на результати, вона б повинна мати дуже добрі наслідки. Побутися ілюзіей, глянути просто ввічі непривітній дійсності—то вже річ великої ваги, то певний крок вперед в справі громадського виховання і розвитку.

Чому ж у нас його не знають? Одже ми всі визнаємо його великим поетом, натхненним пророком національного відродження, творцем геніальним нового життя: без його огненного слова не можемо уявити собі сучасного розцвіту нашого руху. Це все зробилося загальною фразою, а проте?.. Як же ставляться до своїх великих поетів, хоч би вони й мали для їх менше значіння, ніж для нас Шевченко, інші нації? Їх знають, твори їх вивчають од початку до кінця. Яке місце по російських школах займає Пушкін: скільки годин, яку увагу

присвячують його писанням шкільні програми, якого докладного знання од учнів вимагають вони. Та й там де є своя українська школа, у Галичині,—Шевченко давно стався могутнім фактором освіти й виховання. На його „Кобзарі“ зростають покоління, з шкільного ослону виносять вони в життя його ідеї, прикладають їх до громадської діяльності, керуються ними, і навіть на полі науки взяли собі за прапор його ім'я. Його там знають.

А у нас, на Україні обох боків Дніпра? Коли ми Шевченка не знаємо, то невже тільки через те, що тому не вчать нас у школі. З якого ж то часу почали ми здаватися на чужу школу. Одже ми вже давно переконалися, що все, що треба нам знати, як свідомим синам свого народу—його мову, історію, літературу, географію,—все те, всі ті конче потрібні відомости повинні ми придбати самі собі, самотужки, і то придбати змолоду, ще за наших шкільних років, коли ми справді хочемо бути корисними громадянами і зараз за школою на порозі життя стати до певної роботи. Одклад не йде в лад. Всім нам близько знайома з життя і письменства типова постать людини, що все збирається щось робити та, не розжившись за часів парубоцьких на знання, ніяк не може вивчити того, що треба, і до смерті зістається „за недосужністю по должности і другими клопатами“ з самими тільки добрими замірами. Здається, ми вже мали час перевідчитись, що можемо покладатися тільки на себе. Власне брак рідної школи повинен на нашу думку викликати у нас самодіяльність, розвинути і поширити інтерес до самоосвіти,—бо в їй тільки й є, поки що, рятунок для нас, як культурної нації, що знає себе й хоче внести щось свого власного в загальну скарбницю вселюдського духу.

Колись тільки декому щастило здобути собі повного „Кобзаря“, але тепер він розійшовся останніми виданнями по всій Україні. Тепер є змога знати „Кобзаря“. Це залежить од нас самих. А скільки тут роботи і то такої, що забере багато і часу, і праці, та зате потім поверне усе столицею. Читати „Кобзаря“, читати од альфи до омеги:

. . . „Читайте

Од слова до слова:

Не минайте ані титла,

Ніже тії коми,

Все розберть“..

Та прочитати мало, вчити, на пам'ять вчити (чи багато ми справді знаємо поезій Кобзаревих?) треба найкращі перлини його творчости, щоб завжди у нас в душі брєніла чарівна музика його слова, щоб в нашій голові жили його величнї ідеї. Старано простудіювати писання Шевченкові, зрозуміти їх до ладу, продумати глибоко—це наше найблизче завдання. А які теми багаті і різноманітні дасть „Кобзарь“ молодіжї, котра зхоче працювати над своєю самоосвітою, близько познайомитись з рідним краєм. Скільки рефератів цікавих і корисних зможе вона скласти, вивчаючи до ладу „Кобзаря“. Конечне, щоб вони, оті реферати, справді одповідали своїй меті, неодмінна умова—освітити питання, використувати всі вказівки літературні, зазнайомитись з критичними увагами, поглядами кращих вчених та письменників. Не кажемо вже про велике виховниче значіння, яке має докладне знання Шевченкового життєпису. Довідатись про його тяжкі пригоди, його долю гірку, про страждання великої душі, про те, як і де склалися його безсмертні пісні, про той шлях, який вивів його, малого хлопця-кріпака, з темної селянської хати на верхи всесвітньої слави геніального поета,—тож елементарний обов'язок кожного, „іже себе мнить українцем бити“. Не кажемо, що те легко зробити самотужки, але для любови не існують труднощі. Дуже б до речі була тут товариська замога:

„Як мала у тебе сила,
То з гуртом еднайся ти:
Вкупі зробиш більше діла,
Швидче дійдеш до мети“.

Отже по де-яких вищих школах існують наукові гуртки українознавства. Може б вони взяли на себе в першу чергу і самим познайомитись як найблизче з Шевченком і допомогти своїм менш досвідченим товаришам. Ще краще було-б поспробувати добути дозвіл на заснування окремих, власне Шевченківських, гуртків, які б до справи ознайомлення нашої молодіжї з великим поетом поставилися поважно і з сфери розмов та проектів перевели б її на реальний ґрунт. Ця праця над самоосвітою можлива навіть в наші часи, можлива і потрібна, корисна, коли зважити, що вона може дати нам. Велика внутрішня робота, але і вага її велика.

Возглаголемо тоді ми його словом; до серця приймемо

його ідеї, і справді стануть вони нашими. Знаючи до ладу, за що ми його шануємо, та простуючи його шляхом, сотворимо ми пам'ятник величній „Кобзареві“ в душі своїй.

О. Русов.

Пам'яті П. Житецького.

В місяці березні сього року помер у Києві Павло Ігнатович Житецький—на 75 році свого життя. Пережив він, виходить, часи принаймні трьох поколінь української інтелігенції, і згадати про ті обставини, серед яких він жив і працював на полі науки,—значить—оглянути розвиток українства до останніх часів.

Вмер учений, десятки наукових праць якого на різних європейських мовах по філософському та історичному мовознавству, по лінгвістиці, філософії та історії української мови й літератури високо оцінювалися не тільки Російською Академією наук, а й науковими інституціями Західної Європи.

Вмер талановитий педагог, якого допіро згадують і довго ще будуть згадувати не тільки бувші учні його по київському кадецькому корпусу, 2-й гімназії та колегії Галагана, які тепер мають чини генералів, полковників, директорів, та учителів гімназій, професорів, а й ті інтелігенти українські, на яких він мав вплив вже не тоді, як сиділи вони на шкільній лаві, а в дорослому віці їхнього життя; і на цих він впливав чи своїми літературно-науковими працями, чи своєю натхненною бесідою, своїм палким словом ідеаліста-оратора і думками про суспільне життя, заснованими завжди на позитивних датах прояву біжучого бурхливого моря житейського. Вмер той кабінетний спеціаліст науки про мову, що був переконаний у потребі для розвитку українського народу систематичного історичного словаря української мови од найдавніших часів, і силою свого переконання примусив цілий гурт людей цілі довгі роки сидіти над випискою на карточки українських слів. Звісно мабуть усім, що од цієї праці він уник, коли робітники побачили, що вони не подужають по замірах Житецького